

Sümerbank sermayesinin tezyidi hakkında kanun lâyihası ve İktisat Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/818)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar dairesi müdürlüğü

Sayı: 6/1723

S . V . 1942

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Sümerbank sermayesinin tezyidi hakkında İktisat vekilliğince hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetince 29 . IV . 1942 tarihinde Yüksek Meslise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesıyla birlikte sunulmuştur.

Başvekil

Dr. R. Saydam

Sümerbank sermayesinin tezyidi hakkındaki kanun projesinin esbabı mucibe lâyihası

1933 yılında 2262 sayılı kanunla 20 milyon lira sermaye ile kurulan Sümerbank'ın sermayesi; sanayi programlarının tatbikatını ve bunlara müteferri diğer zaruri tesisat ve tevsiati karşılamak üzere sırasıyla 2580, 3082, 3249 sayılı kanunlarla muhtelif nisbetlerde arttırıldıktan sonra, nihayet 1939 yılında 3718 sayılı kanunla yüz milyon liraya iblâğ edilmiş bulunmaktadır. Sermayenin bu miktara iblâğı sırasında bankanın, Türkiye Sanayi Kredi bankasıyla Sanayi Ofisinden devraldığı ve kısmen bilâhare vüede getirdiği tesisat ve iştirâklerin 15 milyon liraya yakın bir bakiye irae etmesi de nazarı itibara alınarak; sanayi programının Sümerbank'a teveccüh eden kısmının tahakkuku için mütebaki 85 666 000 liranın kâfi gelebileceği tahmin olunmuş, bu suretle Sümerbank'ın tamamen imobilizasyonlarına tekabül eden sermayesinin yanında mütedavil sermaye ihtiyacının temini için de bankanın istikraz salâhiyeti genişletilmiştir.

Yeni tesisatın mühim bir kısmı henüz ikmal edilmeden dünya harbinin başlamış bulunması hariçten gelen ve gelecek olan makina ve malzeme fiyatları ve nakliyeleri üzerinde mühim yükselişlere sebebiyet vermiş ve dahildeki inşaat şartlarını da güçleştirmiştir.

Bu vaziyetten doğan fiyat farkları ile kurulan ve kurulmakta olan fabrikaların daha verimli bir şekilde işlemelerini temin için lüzumlu görülen bazı mütemmim tesislerin ilâvesi zarureti, bu fabrikaların muhtaç oldukları ve hali hazırda hariçten tedarikleri her gün biraz daha güçleşen bazı iptidai madde ve yardımcı malzemenin kabil olduğu kadar dahilden tedarikleri maksadiyle biran evvel kurulması zaruret kesbeden tesisatın bedelleri ve nihayet işletmenin tabii icabı olan içtimai tesisat ve işçi evleri inşaatı için sarfı icabeden mebalığın mevcut sermaye ile başarılmasına imkân olamayacağını tebarüz ettirmiştir.

Sümerbank'ın bugün sermayesine intikal eden taahütleri ile bunlara ilâveten inşa zaruretinde bulunduğu veya inşası yukarıda kaydedilen sebeplerle faydeli görülen işlerin lüzum gösterdiği nakit ihtiyaçları şöylece hulâsa edilebilir :

Sümerbank balığı 85 666 000 lira olarak tahmin edilmiş olan yeni sanayi programına dahil işlere şubat 1942 sonuna kadar :

71 210 000 lira ödemiş,
11 730 000 lirada vâdeleri mütaakıp senelerde gelecek tediye taahhütlerine girmiştir.
Bu suretle mezkûr miktarın,
82 940 000 lirası fiilen kullanılmıştır.

İlk tahminlerden :

1 050 000 lirası ateş tuğlası.
700 000 » Kendir fabrikası ve
1 700 000 » da Bakırköy fabrikası tevsiyatına ait olmak üzere,

3 450 000 liralık kısmına henüz başlanmamış, buna mukabil Sümerbank'ın vazifeleri arasına giren ve girmesi lâzımgelen işlerle bunların istilzam ettirdiği tahsisat da bu gün aşağıdaki şekilde tahmin edilmiş bulunmaktadır.

1. İşletilmekte veya inşa edilmekte olan fabrikaların halen taahhüde bağlanan veya bağlanmamış olmakla beraber zaruri görülen noksanlarının ikmali işleri:

Taahhüde bağlanan işlerin bakıye bedelleri:

Klor fabrikası	700 000	
Sapanca - İzmit su işi	165 000	
İvirz su santrali	35 000	
Asit sülfirik fabrikası	600 000	
Hereke, Kayseri, Nazilli işçi evleri	1 170 000	
Sivas çimento fabrikası	480 000	
Karabük'te muhtelif işler	600 000	3 750 000

Sellüloz grubu noksanlarının ikmali	2 000 000	
Sivas grubu noksanlarının ikmali	1 600 000	
Asit sülfirik ve süperfosfat noksanlarının ikmali	660 000	4 260 000

İşliyen fabrikaların inşaat, tevsiyat, ıslahat ve tesisat programları:

Pamuklu fabrikaları	739 000	
Yünlü »	1 300 000	
Deri, kundura fabrikaları	113 000	
Karabük fabrikaları	8 000 000	10 152 000

Karabük'te vücade getirilecek küçük hadde kükürtsüzleştirme, çelik döküm ocağı ve teferruatı	9 500 000	
Beş bin tonluk şamot fabrikası	800 000	
Sülfür dö karbon, naftalin ve saire tesisatı	1 500 000	
Kastamonu kendir havuzları	200 000	
Çırçır fabrikası ve depo tesisatı	638 000	

30 800 000

2. Zaruret ve faydası olmakla beraber bugünkü şartlar muvacehesinde fırsat ve imkân zuhurunda taahhüde girişilmesi için kanuni mezuniyetinin tekemmülü faydalı olan işler:

Malatya şirketinin Sümerbank câmiasına ilhakı ve bu fabrika için bir su santrali tesisi	5 800 000
Cüruf çimentosu fabrikası	2 500 000
Hamızı azot fabrikası	3 000 000
Van gölü soda tesisatı	1 000 000
Sarı saman ve oluklu mukavva tesisatı	1 000 000
Bakırköy fabrikası tevsi (İlk programda derpiş edilen 1 700 000 liralık tahsisat dahil)	3 500 000
Büyük ateş tuğlası fabrikası (İlk programda derpiş edilen 1 050 000 liralık tahsisat dahil)	2 000 000
Kendir fabrikası (İlk programda derpiş edilen 700 000 liralık tahsisat dahil)	1 500 000
Yukarıdaki fabrika ve tesislerin kuvvet santralleri	1 500 000
	<hr/>
	21 800 000

Sanayi programımızın en ağır ve mühim kısmını deruhte etmiş olan Sümerbank'ın bu işlere bugün fiilen tahsis ettiği mebalikle tahsisi lâzımgelênleri gösteren bu rakamların hulâsası :

Eski işlerle iştirakler ve imobilizasyonlar :	15 120 000
Fiilen bağlanan :	82 940 000
İkmal ve intacı zaruri işler :	30 800 000
Fırsat ve imkân zuhuruna talikan kanuni ve zuniyet istenen :	21 800 000
	<hr/>
	150 660 000

Bu rakamlar Sümerbank'ın ve işteğal mevzularına giren muhtelif sanayi guruplarının istilzam ettirdiği sabit tesisatı ifade etmekte ise de bir kısım işlerin henüz projeye dahi bağlanmadan tamamen tahminlere istinat etmesi hasebiyle inşa ve ihaleler sırasında bunlardan kısmen tasarruf yapılabileceği mülâhazasıyla bu haddin 150 milyon lira olarak kabulü muvafık görülmüştür.

Bunun yanında geniş bir mütedavil sermaye zarureti tabiidir. Hattâ bu zaruret bugün 30 milyon lirayı bulmuştur. Bir taraftan iptidai maddeler değerinin ve nakliyelerinin artışı, diğer taraftan ağır sanayi stoklarının zaruri yükselişi, mütedavil sermaye ihtiyacını günden güne arttırmaktadır. Ancak diğer taraftan bankanın sermaye haricindeki öz kaynaklarının da seneden seneye artması mütedavil sermaye ihtiyacını kısmen karşılamaya yardım edeceğinden hazineye tevaccüh edecek külfetleri şimdilik yalnız sabit tesisata hasretmek mülâhazasıyla mütedavil sermayenin evvelce olduğu gibi kredi ile temini derpiş edilmiştir. Bu düşüncelerle kanun projesinin birinci maddesi Sümerbank sermayesinin 150 000 000 liraya ibiblağı istihdaf edilerek teklif olunmuştur.

3718 sayılı kanuna tekaddüm eden 2580 sayılı kanunda hazinenin sermaye taahhüdünü ödeme nisbeti asgari bir rakamla belirtilmiş ve bunun temini şekilleri de tesbit edilmiş olduğu için sermayenin arttırılan kısmı için de aynı kanuni imkânlardan istifade edilmesini temin için bu maddeye bir fıkra eklenmiştir.

Gerek bankanın mütedavil sermaye ihtiyaçlarını karşılamak gerek hazinece sermaye tediyeatının ikmalinden evvel tesisatın kurulması ve işletmeye sevkî imkânlarını ihzar etmek üzere bankaya itibari sermayesinin yarısına kadar Hazine kefaleti ile verilen kredi haddinin yalnız 3718 sayılı kanunun tâyin ettiği hadle maksur kalmıyarak bu kanunla artan miktarı da şumulüne alması lüzumlu görüldüğünden ikinci madde bu düşünce ile tedvin edilmiştir. Şu kadar ki bankanın munhasıran Hazine kefaleti ile kredi temin etmeğe bağlı kalmıyarak diğer kredi müesseselerinden veya tahvilât ihracı suretiyle bunu temine tevessül edebilmesi için 25 milyon lira olarak arttırılacak kredi

haddinin yalnız on milyon lirasına hazinenin kefalet edebileceği hükmü konulmuştur. Bu suretle hazinenin 60 milyon liraya baliğ olan kefalet haddine munzam olarak hissedilebilecek kredi ihtiyaçlarının kendi teşebbüsleriyle temini vazifesi Bankaya teveccüh etmiş bulunmaktadır. Kaldı ki hazinenin sermayeye mahsuben para vermek imkânlarının artması ve bir taraftan banka kârlarının sermayeye inkılâbı, karşılıkların ve amortismanların çoğalması ve bankanın bu tarz kaynakları ve faaliyeti nisbetinde artması tabii olan itibari hazine kefaletine dayanan istikrazların peyderpey itfa edilmesi imkânlarını verebileceği ümit edilmektedir.

İktisat encümeni mazbatası

T. B. M. M.

İktisat encümeni

Esas No. 1/818

Karar No. 34

15 . V . 1942

Yüksek Reisliğe

Sümerbank sermayesinin tezyidi hakkında İktisat vekilliği tarafından hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 29 . IV . 1942 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı-mucibesıyla birlikte Encümenimize havale buyurulmuş olmakla İktisat vekili hazır bulunduğu halde tetkik ve mütalâa olundu.

Mucip sebeplerde dermeyan olunan mütalâalara ve vekilin verdiği izahlara göre 1933 senesinde 20 milyon lira sermaye ile kurulmuş olan ve bilâhare muhtelif tarihlerde ve en nihayet 1939 yılında yapılan zamlarla sermayesi 100 milyon liraya iblâğ edilmiş bulunan Sümerbank'ın yeni tesisatın mühim bir kısmı henüz ikmal edilmeden dünya harbinin başlamış bulunması dolayısıyla hariçten gelen ve gelecek olan makina ve malzeme fiatları ve nakliyeleri üzerinde husule gelen yükselişlerden doğan fiat farkları ile kurulan ve kurulmakta olan fabrikaların daha verimli bir şekilde işlemelerini temin için lüzumlu görülen bazı mütemmim inşaatın ve bu fabrikaların muhtaç oldukları ve halihazırda hariçten tedarik edilmeleri her gün biraz daha güçleşen bazı iptidai madde ve yardımcı malzemenin kabil olduğu kadar dahilden tedarikleri maksadıyla biran evvel kurulmasına zaruret hâsıl olan tesisatın bedellerini ve nihayet işletmenin tabii bir icabı olan iğtmai tesisat ve işçi evleri inşaatı için sarfı icabeden mebalîği mevcut sermayesiyle karşılayabilme-

sine imkân olmadığı anlaşılmış ve bu itibarla kanun lâyihası esas itibariyle kabule şayan görülmüştür.

Sermaye tezyidinin, yalnız Hazine kefaleti ve yardımı ile temini keyfiyetini malî politikamıza ve paramızın kıymetini muhafaza icaplarına uygun bulmıyan Encümenimiz, bu hususun daha ziyade bankanın esasen hâiz bulunduğu tahvil ihracı ve Millî banka ve şirketlerle iştirakler vücade getirmek suretilyle temin edilmesini birinci kısımda ittifakla ikinci kısımda ekseriyetle temenniye karar vermiştir.

Lâyiha ikinci maddeye vuzuhu temin maksadıyla bir kelime ilâve olunarak aynen kabul edilmiştir. Havalesi veçhile Maliye encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

İktisat En. Reisi	M. M.	Kâtip
Giresun	Rize	Bilecik
İ. Sabuncu	Fuad Sirmen	K. Gülek
Afyon K.	Afyon K.	Afyon K.
Berç Türker	H. Erkan	İzzet Akosman
Ankara	Denizli	Edirne
M. Eriş	Tahir Berkay	T. Göksel
Erzincan	Eskişehir	İçel
S. Başotaç	Emin Sazak	Dr. M. Berker
İstanbul	İstanbul	İzmir
A. Daver	A. H. Denizmen	Benal Arman
Kars	Gaziantep	
K. Arıklı	Nuri Pazarbaşı	

Maliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Maliye encümeni

Esas No. 1/818

Karar No. 28

30 . V . 1942

Yüksek Reisliğe

Sümerbank sermayesinin 150 milyon liraya çıkarılması hakkında İktisat vekilliğince hazırlanıp İcra Vekilleri Heyetinin 29 . IV . 1942 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası ile gerekçesi ve Başvekilliğin bu husustaki 8 . V . 1942 tarihli ve 6/1723 numaralı tezkeresi İktisat encümeni mazbatasıyla birlikte havale edilmiş olduğu Encümenimizde İktisat vekili ve Sümerbank mümessili hazır buldukları halde müzakere olundu.

Lâyihanın gerekçesinde tafsilâtiyle ileri sürülen ve İktisat encümeni mazbatasında da teyit olunan sebeplere ve vekillikçe verilen izahlara göre bu bankanın üzerine almış bulunduğu vazifeleri, bu günün şartları içinde, mevcut sermayesiyle başarabilmesine imkân olmadığı anlaşılmış ve bu itibarla mezkûr banka sermayesini yüz milyondan yüz elli milyona çıkaran kanun lâyihası kabule lâyük görülmüştür.

Encümenimiz, Sümerbank kanununun bankaca tahvil ihraçına esasen mesaf vermekte bu-

lunduğunu dikkate alarak zamanında bu imkânı istifade etmek istiyeceğini tabii bulduğu ve milli banka ve şirketlerle iştirakler vücade getirmeyi ise Sümerbank'a verilmiş olan iktisadi teşkilâtlanma vazifesiyle şimdilik uzlaştırılmayacak bir teklif mahiyetinde gördüğü için İktisat encümeninin bu bapta temennisine iştirak etmemiştir.

Lâyiha 3 ncu maddesinde İktisat encümeni tarafından yapılan değiştirme ile olduğu gibi kabul edilmekle Bütçe encümenine tevdi Yüksek Reislikten rica olunur.

Maliye En. Reisi	M. M.	Kâtip
İstanbul	Malatya	Tokad
A. Bayındır	Nasuhî Baydar	Cemal Kovalı
Bursa	Kayseri	Kırklareli
Dr. G. Kahraman	Ö. Taşcıoğlu	Hamdi Kuleli
Kırşehir	Malatya	Manisa
İ. Özkan	M. N. Zabcı	Faik Kurdoğlu
	Rize	
	K. Kamû	

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Bütçe encümeni

Mazbata No. 119

Esas No. 1/818

13 . VI . 1942

Yüksek Reisliğe

Sümerbank sermayesinin tezyidi hakkında İktisat vekilliğince hazırlanan ve Başvekaletin 8 Mayıs 1942 tarih ve 6/1723 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası Encümenimize tevdi buyurulmakla İktisat ve Maliye encümenleri mazbatalarıyla birlikte ve İktisat vekili Sırrı Day ile Sümerbank umum müdürü hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Alınan izahlara göre 3718 numaralı kanun ile Sümerbank'a verilen 100 milyon liralık sermayenin hemen tamamının bu güne kadar vücade getirilen tesisat ve yapılan taahhüdât ile kapanmış olduğu anlaşılmış ve halbuki mukaddema Hükümetçe kararlaştırılan sanayi programının Sümerbank'a tahmül ve tevdi ettiği işlerden bir kısmı henüz ikmal edilmeden harbin başlaması üzerine makine ve malzeme bedelle-

rinin ziyadesiyle artmasından hâsıl olan fiyat farkları ve kurulan ve kurulmakta olan fabrikaların daha verimli bir şekilde işlemelerinin temini için lüzumlu görülen bazı tamamlayıcı tesisat ile Sümerbank fabrikalarının muhtaç oldukları ve şimdiye kadar haricîten getirdikleri bazı iptidai madde ve yardımcı malzemenin bugünkü şartlar içinde tedarik edilmelerinin arzettiği müşkülât dolayisiyle dahilde ihzar edilmeleri için kurulmasına zaruret görülen tesisatın icabettirdiği masraflar ve nihayet işletmenin tabii bir icabı olan işçi evleri inşası gibi içtimai tesislerin istilzam ettiği mebalîğ sermayenin tezyidinde ihtiyacı katî bulunduğunu göstermiş olduğundan lâyiha esas itibariyle kabul edilmiştir. Yalnız âzadan bir zat, tamamlayıcı ve islâh edici tesisat haricinde tevsiyan tesisat yapılmasının doğru olamayacağı mütalâasını serdiyle bunda ısrar etmiştir.

Bankaya mevdu işlerin biran evvel başarılması için Hazinece sermaye hesabına yapılacak tediyata intizar edilmeksizin icabeden mebalîğın, itibarî sermayenin yarısını geçmemek kaydı mahfuz kalmak üzere, kredi ile temini

zaruri telâkki edilmiş ve Hazinesinin kefalet edeceği miktarda 10 milyon lira ile tahdidî de yerinde görülmüştür.

Bundan sonra maddelerin müzakeresine geçilerek Hükümet teklifinin birinci maddesi ve İktisat encümeninin ikinci maddesi aynen kabul olunmuş, üçüncü maddenin yazılış şekli değiştirilmiş ve dördüncü madde de aynen kabul edilmiştir.

Umumî Heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reislîğe sunulur.

Reis Çorum <i>İ. Eker</i>	Reis V. Kastamonu <i>T. Coşkan</i>	M. M. Muğla <i>H. Kitabcı</i>
Kâtip İstanbul <i>F. Öymen</i>	Afyon K. <i>Ş. R. Hatipoğlu</i>	Bolu <i>Celâl Sait Siren</i>
Bursa <i>Dr. Sadî Konuk</i>	Gümüşane <i>D. Sakarya</i>	İsparta <i>R. Ünlü</i>
İstanbul <i>H. Ülkmen</i>	Kayseri <i>F. Bayşal</i>	Kayseri <i>S. H. Ürgüplü</i>
Kırklareli <i>B. Denker</i>	Mardin <i>R. Erten</i>	Seyhan <i>S. Çam</i>

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Sümerbank sermayesinin tezyidi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Sümerbank'ın itibari sermayesi 50 milyon lira daha arttırılmıştır. Bu sermayeye mahsuben verilecek meblağ 2580 sayılı kanunun 3 ncü maddesindeki hükümler dahilinde temin edilir.

MADDE 2. — 2262 sayılı kanunun 5 nci maddesindeki miktar, itibari sermayenin yüzde ellisine iblâğ edilmiştir. Ancak Maliye vekâletinin kefalet salâhiyeti, 3718 sayılı kanunun 3 ncü maddesine zamimeten bu kanunla arttırılan miktarın on milyon lirasına maksurdur.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 4. — Bu kanunun icrasına Maliye ve İktisat vekilleri memurdur.

29. IV. 1942

Bş. V. Ad. V.

Dr. R. Saydam H. Menemencioğlu

M. M. V. Da. V.

A. R. Artunkal Fayık Öztrak

Ha. V. Ma. V.

Ş. Saracoğlu F. Ağralı

Mf. V. Na. V.

Yücel A. F. Cebesoy

İk. V. S. İ. M. V.

Sırrı Day Dr. H. Alataş

G. İ. V. Zr. V.

R. Karadeniz Muhlis Erkmen

Mü. V. Ti. V.

F. Engin M. Ökmen

İKTİSAT ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Sümerbank sermayesinin tezyidi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Hükûmetin 1 nci maddesi aynen.

MADDE 2. — 2262 sayılı kanunun 5 nci maddesindeki miktar, birinci maddedeki itibari sermayenin yüzde ellisine iblâğ edilmiştir. Ancak Maliye vekâletinin kefalet salâhiyeti, 3718 sayılı kanunun üçüncü maddesine zamimeten bu kanunla arttırılan miktarın on milyon lirasına maksurdur.

MADDE 3. — Hükûmetin 3 ncü maddesi aynen.

MADDE 4. — Hükûmetin 4 ncü maddesi aynen.

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Sümerbank sermayesinin tezyidi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Hükûmetin 1 nci maddesi aynen.

MADDE 2. — İktisat encümeninin ikinci maddesi aynen.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 4. — Hükûmetin dördüncü maddesi aynen.